

УДК 338.512:338.515:631.11

Вікторія Кошельник

Viktoriia Koshel'nyk

Олена Пазинич

Olena Pazynych

**СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ****PRODUCTION PRICE AS A FACTOR OF RISE
OF AGRICULTURAL ENTERPRISES PROFITABILITY**

У статті розглянуто поняття «собівартість продукції» та її роль у формуванні фінансових результатів сільськогосподарських підприємств. Обґрунтовано резерви зниження собівартості сільськогосподарської продукції за сучасних умов господарювання.

Ключові слова: собівартість продукції, структура собівартості, елементи витрат, ефективність, прибутковість.

In the article a concept «production cost» and its role in the formation of financial results of agricultural enterprises are considered. Backlogs of agricultural production cost saving at modern terms of ménage are grounded.

Keywords: production cost, prime cost structure, elements of charges, efficiency, profitability.

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки, коли головною метою підприємств є прагнення до одержання максимального прибутку, зниження собівартості продукції стає головним чинником на шляху його підвищення. Собівартість продукції є не тільки найважливішою економічною категорією, але й якісним показником, на підставі якого можна судити про ефективність використання підприємством різноманітних видів ресурсів, а також про рівень організації праці на підприємстві. Крім того, вона є базою ціни продукції та її нижньою межею для виробника, визначає економічну ефективність впровадження нової техніки, доцільність та імовірність виробництва різних видів продукції сільськогосподарського виробництва. Аналіз собівартості продукції дає змогу з'ясувати тенденції зміни цього показника, визначити вплив факторів на його приріст і на цій основі дати оцінку роботи підприємства по використанню можливостей зниження собівартості продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання пошуку шляхів зниження собівартості продукції завжди мало вагоме значення і знаходилося в центрі уваги багатьох вчених-економістів, зокрема Ю. Ю. Миронова, В. В. Нагайчук, О. П. Бутенко, В. М. Бойко, А. М. Кравцова та багатьох інших. Однак недостатньо дослідженою частиною залишається визначення вагомості собівартості як чинника підвищення прибутковості сільськогосподарського виробництва.

Метою статті є визначення впливу собівартості сільськогосподарської продукції на рівень прибутковості підприємств аграрної сфери, виявлення факторів, які впливають на її рівень, та пошук резервів зниження собівартості в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. У системі економічних показників діяльності підприємств собівартості належить одне з визначальних місць, тому що її рівень впливає на результати їх виробничо-господарської діяльності, відображає характер використання матеріальних ресурсів, робочої сили, рівень господарського керівництва підприємством та рівень культури праці. Облік та аналіз витрат дає оперативну і повну інформацію про розмір та структуру понесених витрат, допомагає контролювати витрати підприємства, встановлювати критерії ефективності виробництва і головне – визначити ціну, що забезпечує підприємству оптимальний рівень рентабельності та конкурентоспроможності. У зв'язку з цим боротьба сільськогосподарського підприємства за зниження витрат на виробництво продукції є найважливішим завданням підвищення економічної ефективності виробництва.

Собівартість являє собою грошовий вираз суми витрат на виробництво конкретного продукту. Співвідношення окремих елементів витрат, які виражені у відсотках, до загальної їх суми являють собою структуру собівартості. Безпосередньо поняття «собівартість»:

- відображає, скільки і яких ресурсів було використано;
- являє собою величину використаних ресурсів у грошовому виразі;

– пов’язує використані ресурси з конкретним об’єктом витрат [1, с. 160].

Складовими собівартості є вартість спожитих у процесі виробництва матеріалів, сировини, палива, електроенергії, перенесена вартість засобів праці (амортизаційні відрахування), витрати на оплату праці та реалізацію продукції, а оптимізація рівня собівартості продукції є важливою умовою покращення фінансового результату підприємства і забезпечення розширеного відтворення, що передбачає збільшення виробництва сільськогосподарської продукції і зменшення затрат праці та виробничих ресурсів на її одиницю.

Унікальність сільського господарства як галузі полягає у вирощуванні та збиранні врожаю, тобто біологічне перетворення, яке включає стадії відтворення, самовідтворення, що охоплюють якісні та кількісні зміни рослин і тварин, а також створення нових або додаткових біологічних активів у формі сільськогосподарської продукції. Враховуючи таку особливість діяльності, виникає необхідність розробки окремого стандарту для сільського господарства, а методологія виробничих витрат потребує удосконалення, що значною мірою вплине на ефективність організації управлінського обліку [2, с. 206].

Дослідження впливу собівартості на ефективність виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств та рівень їх прибутковості нами проведено на прикладі СТОВ «Колос», яке розташоване в північно-західній частині Тростянецького району Вінницької області. Землекористування досліджуваного підприємства є комплексним, дрібних розмірів, із зручним розташуванням центральної садиби. Підприємство має середній рівень спеціалізації – 0,37, виробничий напрям господарства молочний з розвиненим зерновиробництвом.

Досліджуючи вплив витрат та собівартості продукції на діяльність підприємства СТОВ «Колос», нами виявлено, що чим економніше та раціональніше підприємство використовує матеріальні, трудові та фінансові ресурси при виготовленні продукції, виконанні робіт та наданні послуг, тим ефективніше здійснюється виробничий процес, більшим є прибуток (табл. 1).

Таблиця 1

**Склад та динаміка фінансових результатів та витрат СТОВ «Колос»
за 2010–2012 роки, тис. грн.***

Показники	Роки						Відхилення 2012 р. від 2010 р.	
	2010		2011		2012		(+, -)	%
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%		
Матеріальні затрати	4331	47,0	5312	46,2	6926	47,1	2595	59,9
Витрати на оплату праці	2661	28,9	3319	28,9	3988	27,1	1327	49,9
Витрати на соціальні заходи	865	9,4	1208	10,5	1671	11,4	806	93,2
Амортизація	944	10,2	1154	10,0	1260	8,6	316	33,5
Інші операційні витрати	411	4,5	503	4,4	865	5,9	454	110,5
Разом витрати	9212	100	11496	100	14710	100	5498	59,7
Чистий дохід від реалізації продукції	11534	x	12325	x	17274	x	5740	49,8
Чистий прибуток	3862	x	3501	x	3979	x	117	3,0

* Складено автором на основі даних форми № 2 «Звіт про фінансові результати» СТОВ «Колос» за 2010–2012 роки.

Дані табл. 1 показують, що в СТОВ «Колос» з кожним роком підвищуються матеріальні витрати. Так, у 2012 році їх питома вага у загальній сумі витрат становить 47 %, або 6926 тис. грн., що на 59,9 % більше порівняно з 2010 роком. Крім того, значну питому вагу займають витрати на оплату праці, які у 2012 році становили 27,1 %, або 3988 тис. грн., що на 49,9 % більше порівняно з 2010 роком, та витрати на соціальні заходи – 11,4 %, або 1671 тис. грн., що на 93,2 % більше, ніж у 2010 році.

Відповідно за цих умов основними резервами зниження собівартості сільськогосподарської продукції в досліджуваному підприємстві є збільшення її обсягів за рахунок більш ефективного ви-

користання виробничих потужностей підприємства, скорочення витрат виробництва за рахунок підвищення рівня продуктивності праці, ощадливого використання сировини, матеріалів, електроенергії, палива, обладнання, запобігання невиробничим витратам тощо. При збільшенні обсягу виробництва продукції на наявних виробничих потужностях зростають тільки змінні витрати (пряма оплата праці робітників, прямі матеріальні витрати), сума ж постійних витрат, як правило, не змінюється, внаслідок чого знижується собівартість продукції. Резерви скорочення витрат необхідно визначати за кожною статтею витрат за рахунок конкретних інноваційних заходів (упровадження нової, прогресивнішої техніки і технології виробництва, поліпшення організації праці тощо), що будуть сприяти економії заробітної плати, сировини, матеріалів, енергії тощо.

Збільшення обсягів виробництва і зменшення собівартості продукції сільськогосподарського підприємства можна досягти за рахунок підвищення врожайності сільськогосподарських культур, що, в свою чергу, можливо за рахунок підвищення витрат на 1 га. В першу чергу, це стосується підвищення питомої ваги витрат на добрива. Максимально знизити собівартість виробництва продукції рослинництва дозволяє оптимізація розмірів посівних площ [4, с. 27].

Щодо галузі тваринництва, то зниження собівартості виробництва продукції можна досягнути за рахунок підвищення щільності поголів'я великої рогатої худоби і зниження, завдяки цьому, витрат на 1 голову. Удосконалення структури собівартості повинне вестись у напрямку підвищення частки витрат на корми задля повноцінного годування тварин і підвищення їхньої продуктивності. Разом з тим сума витрат на корми повинна скорочуватись. Це може бути досягнуто за рахунок використання більш дешевих кормів і максимально ефективного використання природних кормових угідь, розширення посівів багаторічних трав [5, с. 147].

Важливим джерелом зниження собівартості продукції є зростання продуктивності праці. Це обумовлюється тим, що, по-перше, за рахунок зростання продуктивності праці досягається економія заробітної плати, тому що зростання продуктивності праці приводить до скорочення витрат на виробництво продукції, а по-друге, завдяки зростанню продуктивності збільшується випуск продукції, за рахунок чого досягається зниження собівартості продукції шляхом економії непропорційних витрат. Досить вагомим чинником, що забезпечує ефективність, а отже, прибутковість виробництва, є кваліфікаційний рівень працівників та якість менеджменту.

Друге джерело – зменшення витрат на матеріали, паливо, енергію – має найважливіше значення для матеріалоемних галузей. Зменшення витрат матеріалів здійснюється шляхом: скорочення витрат, заміни дорогих матеріалів більш дешевими, зменшення витрат на постачання матеріалів, покращення нормування витрат матеріалів.

Скорочення витрат на обслуговування виробництва та на управління досягається, головним чином, шляхом зменшення чисельності робітників за рахунок застосування ефективніших методів організації управління та обслуговування виробництва, більш прогресивної техніки.

Економія витрат на збут досягається завдяки зміцненню дисципліни праці, ритмічності виробництва, дотриманню договірної дисципліни [1, с. 163].

Таким чином, до основних факторів зниження собівартості продукції підприємств аграрної сфери слід віднести:

- підвищення технологічного рівня виробництва (удосконалення техніки, технології, механізації, автоматизація виробничих процесів, використання нових, більш продуктивних сортів сільськогосподарських культур і порід тварин);
- удосконалення організації виробництва та праці (розвиток спеціалізації виробництва, удосконалення організації праці);
- зміна структури та обсягу продукції (відносно зменшення умовно-постійних витрат, зміна структури виробництва продукції);
- покращення використання природних ресурсів, застосування більш дешевших матеріалів, безвідходні технології виробництва;
- галузеві та інші фактори [3, с. 11].

Важливу роль у підвищенні прибутковості та зниженні собівартості продукції відіграє зниження матеріаломісткості та економія всіх видів виробничих ресурсів.

Зазначені заходи дають можливість збільшити обсяг продажів і знизити собівартість продукції, що дозволить підприємству вкладати кошти, що звільнилися, в розвиток та розширення власного виробництва, що, в свою чергу, відкриє нові можливості для впровадження нової техніки та підвищення ефективності виробництва та, як наслідок, підвищення рівня прибутковості підприємства в цілому.

Висновок. Отже, основними резервами зниження собівартості сільськогосподарської продукції є: збільшення обсягу її виробництва за рахунок повнішого використання виробничих потужностей підприємств; скорочення витрат на її виробництво за рахунок підвищення рівня продуктивності праці, ощадливого використання сировини, матеріалів, електроенергії, палива, обладнання; запобігання невиробничим витратам тощо.

Список використаної літератури

1. Миронова Ю. Ю. Економічна сутність собівартості продукції та шляхи її зниження / Ю. Ю. Миронова // Економіка і регіон. – 2009. – № 3. – С. 160–165.
2. Бойко В. М. Ефективне використання виробничих ресурсів – основа зниження собівартості продукції / В. М. Бойко, І. І. Костецький // Сталий розвиток економіки. – 2011. – № 10. – С. 205–208.
3. Павловська О. В. Удосконалення методів пошуку зростання прибутку / О. В. Павловська // Фінанси України. – 2006. – № 9. – С. 9–14.
4. Шумило О. Ю. Шляхи вдосконалення аналізу та оцінки операційних, фінансових та інших витрат на підприємстві / О. Ю. Шумило // Економіка. Фінанси. Право. – 2009. – № 3. – С. 25–28.
5. Нагайчук В. В. Основні резерви зниження витрат сільськогосподарського підприємства / В. В. Нагайчук // Наука й економіка. – 2012. – № 1. – С. 146–150.

Стаття надійшла до редакції 25.04.2013.

Відомості про авторів

В. М. Кошельник, асистент кафедри міжнародної економіки, Вінницький національний аграрний університет.

О. В. Пазинич, студентка, Вінницький національний аграрний університет.